

про громадянські та політичні права, прийнятий ООН у 1966 році, факультативний протокол до останнього) утворюють Міжнародну хартію прав людини (або Хартію прав людини).

До сучасних міжнародно-правових актів належать: Міжнародна хартія прав людини, яка проголошує невідчужуваними права та основні свободи людини; угоди, спрямовані на запобігання та покарання злочинів, що призводять до грубих масових порушень прав людини (Конвенція про незастосування строку давності для воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 жовтня 1968 р., Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р.); конвенції про захист груп населення, які потребують особливого державного захисту (Конвенція про права дитини 1989 р., Конвенція про охорону материнства 1952 р., Конвенція про апатридів 1954 р. та ін.); конвенції, покликані захистити особу від зловживань з боку державних органів і посадових осіб. А також документи, які надають особам можливість отримати про них огляд скарги (петиції) проти своїх урядів у міжнародні органи (Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання від 10 грудня 1984 р. [3]).

Кожна країна світу, яка взяла на себе зобов'язання виконувати міжнародні конвенції, включаючи права людини, повинна бути керуватись принципами та нормами цих угод у своєму внутрішньому законодавстві. Держави, які взяли на себе зобов'язання імплементувати міжнародні документи з прав людини, зобов'язані створювати умови для здійснення та захисту прав кожної людини.

Отже, міжнародні стандарти основних прав людини, свободи людини та громадянина є важливими та мають суттєвий вплив на внутрішнє законодавство як України, так і інших держав. Кожна держава має забезпечити механізм захисту прав і свобод своїх громадян. Це є невід'ємною частиною демократичної держави.

1. Антонович М.М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ, 2000. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2723/Antonovych_Ukraina_v_mizhnarodnii_systemi_zakhystu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.09.2020).

2. Ільченко І. М. Імплементція Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав. Науковий вісник дипломатичної академії України. 2009. Випуск 15. С. 311-318.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141

4. Опольська Н. Механізм забезпечення прав та свобод людини у динамічному вимірі. Підприємство, господарство і право. 2019. № 4. С. 191-195.

5. Бігняк О.В. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.

УДК 341.161

DOI: 10.31733/17-03-2023-187-189

Аліна ЛІНЕВИЧ

студентка юридичного факультету

Хмельницького університету управління

та права імені Леоніда Юзькова

ЛІГА НАЦІЙ, ЯК ПЕРША ІСТОРИЧНА СПРОБА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО МИРУ

У післявоєнний період, була створена нова міжнародна організація, яка базувалася на Версальському договорі. Ліга Націй — перша міжнародна організація, яка була утворена з метою побудови миру через світове співробітництво, а найголовніше — гарантія миру у світі [2]. Ще під час завершення воєнних дій Першої світової війни країни замислилися про те, що в майбутньому більше не можна допустити кривавих терорів, жажливих згвалтувань, знищення інфраструктури та повного знищення цілих міст, бо якщо так продовжувати далі, то життя одного разу закінчиться для всього людства назавжди. Так і зародилися

гуманістичні наміри побудови цивілізованого суспільства. Зважаючи на думку своїх громадян, 28-ий президент США Вудро Вільсон започаткував ідею заснування Ліги Націй у своїх «14 пунктів», які були опубліковані 08.01.1918р [1].

На Паризькій мирній конференції під керівництвом президента США спеціальний комітет працював над розробкою статуту Ліги Націй. Запропонований нею проект був включений до режиму Версальського мирного договору. Згідно із цим статутом Ліги Націй її засновниками вважались держави-переможці у Першій світовій війні 1914–1918 рр., а також новостворені країни: Польська республіка та Чехословацька республіка [3]. Статут був підписаний 44 країнами і ще додатково приєдналися 13 держав, що не перебували у воєнному стані, приєдналися до Ліги Націй [2].

Керівними органами Ліги Націй були Асамблея, Рада та Постійний секретаріат на чолі з генеральним секретарем Ліги Націй. Спочатку Рада Ліги Націй складалася із 4-х постійних членів: Великобританії, Франції, Італії та Японії. США не входили до Ліги Націй, оскільки американський сенат не ратифікував її статут. На певний термін (2 роки) обиралися чотири непостійні члени Ради [1]. Усі ухвали Асамблеї і Ради Ліги Націй, за винятком процедурних задач попередньо обумовлених, могли бути прийняті тільки одностайно. Таким чином було проведено багато безперспективних дискусій, які не дали бажаного результату, тобто просто втратили час, коли можна було розвинути міжнародні відносини та підняти світовий рівень життя. Це призвело до послаблення впливу Ліги Націй на міждержавній арені на міжнародні відносини та міжнародні конфлікти.

У структурі Ліги Націй були міжнародні організації, постійні та тимчасові комісії, що мали статус допоміжних органів. Деякі з них, наприклад - Міжнародна організація праці (МОП) і Постійна палата міжнародного правосуддя, мали статус автономних органів у структурі Ліги Націй. Штаб-квартира Ліги Націй розміщувалася в Женеві [2].

Статут цієї міжнародної організації закликав до обмеження озброєнь до мінімуму, необхідного для оборони країни, і проголошував принцип гарантії територіальної цілісності членів Ліги Націй. За ухваленням статутом країни-члени міжнародної організації мали вирішувати політичні проблеми дипломатичним шляхом, не допускаючи воєнних дій. Але якщо вже вони такі дії трапились, то кожна-держава учасник Ліги Націй мають розірвати всі торговельні, фінансові й соціально-громадянські відносини з країною-агресором і мають право на застосування санкцій. Вона могла також втручатися у суперечки між державами, які не були її членами. Окрім цього, Ліга опрацювала порядок управління колишніми колоніальними володіннями Німеччини.

Аналізуючи Лігу Націй, як миротворчу організацію, ми можемо згадати, що їй були притаманні як позитивні, так і негативні риси. Серед вдалих дій Ліги було вирішення ряду соціальних проблем і питань з охорони здоров'я. Ліга Націй займалася боротьбою з работоргівлею, світовою торгівлею опіуму, наркоторгівлею. Хоча Другу світову війну уникнути не вдалося, діяльність Ліги Націй на її першому етапі (1920-ті роки) сприяла мирному вирішенню десятків конфліктів. Новим явищем було те, що Ліга Націй мала глобальний характер і брала на себе відповідальність за уникнення війни завдяки спільним та мирним діям її членів. Статут передбачав гарантії для членів організації збереження політичної незалежності та територіальної цілісності проти зовнішньої агресії. Організація була створена для забезпечення мирного вирішення конфліктів і уникнення війни. Статут передбачав колективні дії всіх членів Ліги Націй у разі порушення Статуту агресором і початку війни. Встановлювались конкретні процедури вирішення конфліктів. Якщо сторони конфлікту не могли вирішити спір шляхом переговорів, він може передати його в арбітраж, Постійну палату міжнародного правосуддя або Раду Ліги Націй. Конфліктуючі сторони не повинні були вдаватися до війни принаймні протягом трьох місяців після прийняття рішення органом, що розглядав конфлікт. Але після цього терміну руки конфліктуючих сторін були фактично розв'язані. Головний недолік полягав у тому, що війна як метод розв'язання спірних питань не засуджувалася та не підлягала забороні, через що й розпочалася Друга світова війна. Однак багато важливих положень статуту не було реалізовано через принципові позиції основних гравців організації - Великобританії та Франції, чий інтереси багато в чому суперечили. Можливість такого тлумачення Статуту також послаблював встановлені санкції, які дозволяли кожному члену самостійно вирішувати питання про участь у спільній діяльності організації. Події показали, що ніхто з членів Ліги Націй не вірив, що будь-яка війна не становить для них загрозу [2].

З огляду на сильні розбіжності в поглядах між державами-членами Ліги, зрозуміло, що прийняття термінових і негайних рішень з політичних, військових та інших важливих

питань є неможливим. Іншим суттєвим недоліком Статуту було те, що лише рішення Генеральної Асамблеї та Ради були обов'язковими для виконання в адміністративних питаннях, що стосуються самої Ліги. Санкції були консультативними рішеннями і, по суті, необов'язковими. Крім того, серед членів Ліги мало великих повноважень, що негативно впливає на ефективність її діяльності. США, одні із засновників Ліги Націй, не приєдналися до неї. Зростання впливу ізоляціоністів, які прагнули, щоб США залишалися осторонь європейських справ і не були пов'язані зобов'язаннями Статуту Ліги Націй, призвело до того, що Конгрес США не ратифікував Версальський договір, який містив положення про заснування Ліги Націй. Радянське членство в Лізі Націй було нетривалим: його прийняли в 1934 році і виключили в 1939 році під час радянсько-фінської війни. Німеччина приєдналася в 1926 році, подала заявку на членство в 1933 році і вийшла в 1935 році. В результаті Ліга Націй ніколи не була по-справжньому глобальною організацією і в 1932 році налічувала 60 держав-членів. Шістнадцять країн вийшли з неї з різних причин. Провідну роль у Лізі Націй відігравали Великобританія та Франція (інтереси яких часто суперечили один одному) [3]. Це обмежувало можливість прийняття збалансованих рішень, які б враховували національні та спільні інтереси безпеки всіх країн. Ліга Націй була покликана підтримувати статус-кво, який похитнула Перша світова війна. Однак Версальський договір був побудований на серйозних протиріччях, несправедливості щодо територіальних суперечок та насильницькому вирішенні інших важливих питань. Через ці головні причини Ліга Націй не змогла протистояти спалаху Другої світової війни.

Ліга Націй проіснувала до 31 липня 1946 року, коли остаточно припинила своє існування під час Другої світової війни, а ідея колективної безпеки була серйозно підірвана. Існує багато причин для негативного ставлення до цієї міжнародної організації (одна з головних – початок Другої світової війни). Однак було б помилкою перекреслювати всю історію Ліги Націй і обмежувати її діяльність лише її слабкими сторонами. У її діяльності були і певні досягнення. У деяких випадках Ліга Націй відіграла позитивну роль у вирішенні післявоєнних проблем. Наприклад, за перше десятиліття свого існування (1919–1929) Ліга Націй розглянула 30 міжнародних суперечок і вирішила більшість з них [2].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що Ліга Націй дійсно була першою міжнародною міждержавною організацією, яка мала миротворчі задуми, але вона не змогла виконати свій головний обов'язок – запобігти Другій світовій війні та іншим менш масштабним воєнним наступам. Безпомічність Ліги Націй проявилась при обговоренні скарг на японську агресію проти Республіки Китай, розпочату в 1931 р., італійську проти Ефіопської імперії (1935–1936), радянську проти Фінляндії (1939–1940). Ліга Націй не зуміла прийняти жодного ефективного рішення проти агресорів. Не дивлячись на це, також були позитивні риси: права нацменшин, боротьба з наркоторгівлею, рабовласництвом, проституцією та охорона здоров'я. Не дивлячись на чисельні невдачі цієї організації, вона стала гарним прикладом для створення ООН, показала яких помилок слід уникати та які питання потребують більше уваги.

---

1. Рожик М.Є, Ерстенюк М.І., Пасічник М.С., Сухий О.М., Федик І.І., Генеза Є. Утворення Ліги Націй. URL: https://eduknigi.com/istor_view.php?id=222 (дата звернення: 02.03.2023)

2. Стаття: «Ліга Націй та її історична роль». URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/MVZP/47.htm> (дата звернення: 02.03.2023)

3. Матвієнко В. М., Левенець Ю. (голова), Шаповал Ю. (заст. голови) та ін. Політична енциклопедія. Парламентське видавництво, 2011. С. 403.